

Warszawa, 01-07-2025 r.

**BIURO
RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH**

Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur

KMPT.570.7.2025.AN

**Raport Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur z wizytacji
Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych lub doprowadzonych w celu
wytrzeźwienia Komendy Miejskiej Policji w Katowicach**

I. Mandat Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur

1. Zgromadzenie Ogólne ONZ 18 grudnia 2002 r. przyjęło Protokół fakultatywny do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania (dalej: OPCAT)¹.

2. OPCAT ustanowił system regularnych wizyt prewencyjnych w miejscach pozbawienia wolności. Wizyty te są przeprowadzane przez niezależne organy: Podkomitet ONZ ds. Prewencji Tortur (SPT)² i krajowe mechanizmy prewencji. W Polsce funkcję krajowego mechanizmu prewencji wykonuje Rzecznik Praw Obywatelskich za pomocą funkcjonującego w Biurze RPO Zespołu – Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur (dalej: KMPT, Krajowy Mechanizm)³.

3. KMPT ma dostęp do wszystkich „miejsc zatrzymań” w rozumieniu OPCAT. Są to wszystkie miejsca pozostające pod jurysdykcją i kontrolą państwa-strony, gdzie

¹ Zob. Protokół fakultatywny do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192). Nazwa w języku angielskim: Optional Protocol to the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (OPCAT).

² Subcommittee on Prevention of Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (SPT), zob. <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/spt>.

³ Zob. art. 1 ust. 4 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2024 r. poz. 1264).

przebywają lub mogą przebywać osoby pozbawione wolności na podstawie polecenia organu władzy publicznej bądź za jego namową, zgodą lub przyzwoleniem⁴. Z kolei przez „pozbawienie wolności” OPCAT rozumie „jakąkolwiek formę zatrzymania lub uwięzienia bądź umieszczenia osoby w publicznym lub prywatnym miejscu odosobnienia, którego osobie tej nie wolno z własnej woli opuszczać, na mocy polecenia jakiegokolwiek władzy sądowej, administracyjnej lub innej”⁵.

4. Wizytacje KMPT są niezapowiedziane. W czasie wizytacji członkowie KMPT mają dostęp do wszystkich pomieszczeń, instalacji i urządzeń, mogą odbyć poufną rozmowę z wybraną przez siebie osobą (zarówno osobą pozbawioną wolności, jak i członkiem personelu lub inną osobą), mają dostęp do dokumentacji i nagrań z monitoringu wizyjnego⁶. Mają też prawo rejestrowania dźwięku lub obrazu w miejscach, w których przebywają osoby pozbawione wolności, za zgodą osób, które będą rejestrowane⁷. Spostrzeżenia KMPT opierają się więc na różnych źródłach, m.in. własnych obserwacjach, przeprowadzonych rozmowach, analizie dokumentacji i zapisów monitoringu⁸.

5. Wizytacja KMPT w miejscu pozbawienia wolności ma charakter zapobiegawczy i stanowi uzupełnienie prac SPT. Krajowy Mechanizm nie jest organem śledczym. Nie rozpatruje też skarg⁹. Celem wizytacji KMPT jest identyfikowanie czynników zwiększających ryzyko wystąpienia tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego i poniżającego traktowania albo karania osób pozbawionych wolności oraz przedstawienie zaleceń mających na celu ich wyeliminowanie.

6. Formułując swoje wnioski i zalecenia, KMPT bierze pod uwagę międzynarodowe standardy praw człowieka, w szczególności standardy ONZ¹⁰.

7. Podstawą systemu zapobiegawczego stworzonego przez OPCAT jest dialog między KMPT i odpowiednimi władzami, zmierzający do poprawy sytuacji¹¹.

⁴ Zob. art. 4 ust. 1 OPCAT.

⁵ Zob. art. 4 ust. 2 OPCAT.

⁶ Zob. art. 20 OPCAT.

⁷ Zob. art. 13 ust. 1a ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich.

⁸ Szczegółowy opis metod pracy KMPT można znaleźć w raportach rocznych RPO z działalności KMPT. Zob. np. Raport RPO z działalności w Polsce KMPT w 2023 r., Część II – Jak pracuje KMPT?

⁹ Zob. Dziewiąte Sprawozdanie Roczne SPT z 22 marca 2016 r., CAT/OP/C/57/4, Aneks do sprawozdania, część II, p. 6. Zob. również publikację Biura Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka pt. „Preventing Torture. The Role of National Preventive Mechanisms. A Practical Guide”, Professional Training Series No. 21, United Nations High Commissioner for Human Rights, Nowy Jork i Genewa 2018, s. 4-6.

¹⁰ Zob. art. 19 pkt b OPCAT.

¹¹ Zob. art. 22 OPCAT.

8. Osoby i organizacje, które zdecydowały się na przekazanie Krajowemu Mechanizmowi informacji, nie mogą ponieść z tego tytułu jakiegokolwiek sankcji lub uszczerbku, niezależnie od tego, czy udzieliły KMPT informacji prawdziwej lub fałszywej (zakaz represji)¹².

II. Wprowadzenie

9. W dniu 14 kwietnia 2025 r. przedstawiciele KMPT przeprowadzili wizytację Pomieszczenia dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia, zlokalizowanego na terenie Komendy Miejskiej Policji w Katowicach (dalej jako: PdOZ).

10. W skład zespołu wizytującego wchodził: Karina Balicka i Aleksandra Nowicka (kryminolodzy, specjaliści ds. bezpieczeństwa wewnętrznego) oraz Marcin Imszenik (prawnik).

11. W czasie wizytacji przedstawiciele KMPT odbyli wstępną rozmowę z Zastępcą Komendanta Miejskiego Policji w Katowicach mł. insp. Arkadiuszem Stępnem oraz Naczelnikiem Wydziału Prewencji podinsp. Łukaszem Frańczakiem, dokonali oglądu wybranych przez siebie pomieszczeń jednostki, przeprowadzili poufne rozmowy z osobami pozbawionymi wolności i funkcjonariuszami oraz zapoznali się z prowadzoną na miejscu dokumentacją. Na zakończenie wizytacji delegacja przekazała swoje wstępne wnioski Pierwszemu Zastępcy Komendanta Miejskiego Policji w Katowicach mł. insp. dr. Arturowi Ormanowi.

12. Po zakończeniu wizytacji przedstawiciele Krajowego Mechanizmu dokonali analizy przekazanych nagrań monitoringu wizyjnego.

13. Niniejszy raport sygnalizuje problemy systemowe, wymagające zmiany obowiązującego prawa (pkt IV), oraz obszary wymagające ulepszeń, istotne z punktu widzenia prewencji tortur i innych form okrutnego, niehumanitarnego i poniżającego traktowania albo karania (pkt V).

III. Charakterystyka placówki

14. Wizytowany PdOZ przeznaczony jest dla kobiet i mężczyzn zatrzymanych w związku z podejrzeniem popełnienia przestępstwa lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia.

15. Placówka posiada łącznie 56 miejsc dla osób zatrzymanych, które rozmieszczone są w 22 pokojach, na dwóch kondygnacjach. W trakcie wizytacji rzeczywista pojemność jednostki wynosiła 52 miejsca, ze względu na wyłączenie z użytkowania kilku pokoi.

¹² Zob. art. 21 ust. 1 OPCAT.

16. W czasie wizytacji przedstawicieli KMPT dynamicznie zmieniała się liczba osób przebywających w PdOZ (od 5 do 8), ze względu na trwające przyjęcia nowych osób oraz zwolnienia zatrzymanych z placówki.

IV. Problemy systemowe

17. **[Osadzanie w PdOZ osób zatrzymanych do wytrzeźwienia]** Nadal aktualny pozostaje problem powierzania funkcjonariuszom Policji obowiązku opieki nad osobami nietrzeźwymi. Zagadnienie to było już sygnalizowane wielokrotnie przez RPO w raportach rocznych z działalności w Polsce Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur, m.in. w 2022 r.¹³ i 2023 r.¹⁴ Zdaniem KMPT policyjne miejsca zatrzymań nie są przygotowane do zapewnienia osobom zatrzymanym do wytrzeźwienia odpowiednich warunków i bezpieczeństwa. Poza badaniem lekarskim przed przyjęciem nie istnieje obecnie wymóg zapewnienia stałej opieki medycznej takim osobom. Brakuje zatem lekarza, który czuwałby w jednostkach policyjnych nad trzeźwieniem osób zatrzymanych i fachowo kontrolował ich stan zdrowia.

18. **[Brak badania lekarskiego wszystkich osób zatrzymanych]** Przed osadzeniem w PdOZ osoby zatrzymane są poddawane badaniom lekarskim na zasadach określonych w rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych¹⁵. Nie przewiduje ono konieczności badania wszystkich osób zatrzymanych. Z tego też względu część osób trafiających do PdOZ nie jest takiemu badaniu poddawana. W ocenie KMPT badaniu medycznemu powinny być poddawane wszystkie osoby zatrzymane przez Policję. Takie badanie stanowi bowiem podstawową gwarancję prewencji tortur oraz chroni funkcjonariuszy przed zarzutami dotyczącymi traktowania osób pozostających pod ich pieczę. Z kolei świadomość możliwości ujawnienia obrażeń oraz ich udokumentowania przez personel medyczny pełni funkcję odstraszającą, co może zapobiec również nieuzasadnionemu lub nieproporcjonalnemu stosowaniu środków przymusu bezpośredniego¹⁶.

19. **[Samodzielne powiadomienie o zatrzymaniu]** Obecnie obowiązujące przepisy nie przyznają zatrzymanemu możliwości samodzielnego powiadomienia wybranej osoby o zatrzymaniu, a przepisy właściwych ustaw wskazują, że taką osobę

¹³ Zob. RPO z działalności w Polsce KMPT w 2022 r., s. 46-47.

¹⁴ Zob. RPO z działalności w Polsce KMPT w 2023 r., s. 47-48.

¹⁵ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 13 września 2012 r. w sprawie badań lekarskich osób zatrzymanych przez Policję (Dz. U. z 2024 r. poz. 516, dalej: rozporządzenie w sprawie badań lekarskich).

¹⁶ Zob. m.in. Raporty roczne RPO z działalności w Polsce KMPT za lata 2019, 2020, 2021 oraz raport SPT z wizyty w Polsce w 2018 r., CAT/OP/POL/ROSP/1, par. 53 i 55.

zawiadamia się na żądanie zatrzymanego (art. 261 § 1 w zw. z art. 245 § 3 kodeksu postępowania karnego¹⁷, art. 46 § 3 kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia¹⁸, art. 40 ust. 11 ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi¹⁹). Osobisty kontakt telefoniczny zatrzymanego z osobą bliską umożliwiłby mu przekazanie informacji o ewentualnym złym traktowaniu, co mogłoby poskutkować podjęciem odpowiedniej interwencji. Ponadto taka praktyka mogłaby łagodzić napięcie wywołane samym faktem pozbawienia wolności i korzystnie wpłynąć na zachowanie zatrzymanego w czasie, gdy pozostaje on pod nadzorem Policji. W ocenie KMPT zatrzymany powinien mieć możliwość samodzielnego powiadomienia wybranej osoby o fakcie zatrzymania. Tylko w sytuacjach szczególnych, uzasadnionych specyfiką danej sytuacji (np. realną obawą mactwa lub utrudniania postępowania karnego, znacznym stanem upojenia alkoholowego uniemożliwiającego rozmowę), informacja o zatrzymaniu powinna być realizowana za pośrednictwem funkcjonariusza Policji. Nie każdy bowiem powód zatrzymania uzasadnia aż tak restrykcyjne środki ostrożności, a brak kontaktu z osobą bliską może stanowić dodatkową, nieuzasadnioną dolegliwość.

20. **[Brak dostępu do pomocy prawnej od początku zatrzymania]**

W Polsce nie funkcjonuje system pomocy prawnej, który umożliwiłby każdemu zatrzymanemu bezpłatny kontakt z adwokatem lub radcą prawnym bezpośrednio po zatrzymaniu. Tymczasem właśnie w okresie bezpośrednio następującym po pozbawieniu wolności ryzyko tortur i złego traktowania jest największe. Zgodnie z polskim prawem wnioski o przyznanie obrońcy z urzędu można złożyć dopiero po pierwszym przesłuchaniu w charakterze podejrzanego. Do czasu wyznaczenia obrońcy i jego pierwszego kontaktu z klientem funkcjonariusze realizują z zatrzymanym czynności służbowe (np. przesłuchania, rozpytania), co w połączeniu z brakiem innych zabezpieczeń (takich jak obowiązkowe badanie medyczne po zatrzymaniu czy rejestracja obrazu i dźwięku z przesłuchania) sprzyja torturom. Szczególnie trudna jest sytuacja osób mniej zamożnych, których nie stać na zaangażowanie obrońcy z wyboru. Takie osoby są de facto pozbawione pomocy prawnej na początkowym etapie postępowania karnego. Prawo dostępu do adwokata w takim terminie i w taki sposób, aby osoby te mogły rzeczywiście i skutecznie wykonywać przysługujące im

¹⁷ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2025 r. poz. 46), dalej: k.p.k.

¹⁸ Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz. U. z 2024 r. poz. 977).

¹⁹ Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2023 r. poz. 2151).

prawo do obrony, jest przedmiotem dyrektywy unijnej²⁰. Dodatkowo zobowiązano państwa członkowskie do zapewnienia, aby podejrzani, którzy nie posiadają wystarczających środków na pokrycie kosztów pomocy adwokata, mieli prawo do korzystania z pomocy prawnej z urzędu, przyznanej bez zbędnej zwłoki i najpóźniej przed przesłuchaniem danej osoby przez Policję, inny organ ścigania lub przez organ sądowy, lub przed przeprowadzeniem konkretnych czynności dochodzeniowo-śledczych lub dowodowych²¹. Problem ten został dostrzeżony przez instytucje międzynarodowe: Komitet Przeciwko Torturom (CAT)²², SPT²³ i Europejski Komitet do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT)²⁴. Był również sygnalizowany Ministrowi Sprawiedliwości²⁵ przez RPO.

21. **[Brak placu spacerowego w PdOZ]** Wizytowany PdOZ nie posiadał placu spacerowego, co jest niezgodne z zaleceniami SPT²⁶ i CPT²⁷. Zgodnie z nimi wszystkie osoby zatrzymane przez Policję powinny mieć możliwość spędzania czasu wolnego poza celami, w tym wykonywania ćwiczeń fizycznych i dostępu do świeżego powietrza przez co najmniej godzinę dziennie. Problem ma wymiar systemowy, gdyż obowiązujące przepisy nie przewidują wyodrębniania w PdOZ placu spacerowego oraz nie przyznają osobom zatrzymanym prawa do spaceru.

22. **[Brak wytycznych postępowania z osobami transpłciowymi]** Funkcjonariusze wizytowanej jednostki nie dysponowali wytycznymi w zakresie postępowania z osobami transpłciowymi, które mogą zostać umieszczone w pomieszczeniach dla osób zatrzymanych (m.in. w jaki sposób przeprowadzać kontrolę osobistą wskazanej grupy osób z poszanowaniem ich godności oraz w jaki sposób zwracać się do osób w procesie tranzycji płci). Stworzenie odpowiednich

²⁰ Zob. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności (Dz. U. UE. L. 2013 nr 294, s. 1).

²¹ Zob. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1919 z dnia 26 października 2016 r. w sprawie pomocy prawnej z urzędu dla podejrzanych i oskarżonych w postępowaniu karnym oraz dla osób, których dotyczy wnioski w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania (Dz. U. UE. L. 2016 nr 297, s. 1 z późn. zm.).

²² Zob. Uwagi końcowe Komitetu Przeciwko Torturom dotyczące siódmego raportu okresowego Polski, CAT/C/POL/CO/7, par. 15 pkt a, par. 16 pkt a.

²³ Zob. Raport SPT z wizyty w Polsce w 2018 r., CAT/OP/POL/ROSP/1, par. 51-52.

²⁴ Zob. Raporty CPT z wizyt w Polsce w 2017 r. [CPT/Inf (2018) 39, par. 25] oraz w 2019 r. [CPT/Inf (2020) 31, par. 19, 21-22].

²⁵ Zob. Wystąpienia RPO do Ministra Sprawiedliwości z 18 kwietnia 2017 r., 27 września 2018 r. i 25 stycznia 2022 r., KMP.570.3.2017.

²⁶ Zob. Raport SPT z wizyty w Polsce w 2018 r., CAT/OP/POL/ROSP/1, par. 66-67.

²⁷ Zob. Raport CPT z wizyty w Polsce w 2017 r., CPT/Inf (2018) 39, par. 33.

procedur i zapewnienie przeszkolenia pozwoliłoby na ujednolicenie praktyki funkcjonariuszy, zwłaszcza w sytuacjach, gdy muszą oni działać w stresie, co stwarza ryzyko błędów i złego (w tym niezamierzonego) traktowania zatrzymanych²⁸.

23. KMPT zwraca się do Komendanta Głównego Policji o przekazanie informacji, czy Policja dysponuje procedurą związaną z przyjęciem oraz pobytem w pomieszczeniach dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia osób LGBT+. Jeżeli tego typu procedura została opracowana, Krajowy Mechanizm zwraca się także z prośbą o przekazanie jej kopii.

V. Obszary wymagające poprawy

A. Traktowanie

24. Delegacja nie odebrała w trakcie wizytacji sygnałów świadczących o niewłaściwym traktowaniu zatrzymanych. Niepokój wizytujących wzbudziła jednak sytuacja z dnia 14 kwietnia 2025 r., zarejestrowana na analizowanych nagraniach z monitoringu wizyjnego.

25. Na nagraniu z 14 kwietnia 2025 r. z godziny 13:05, sprzed wejścia do PdOZ, widać dwóch funkcjonariuszy, którzy doprowadzają do osadzenia kobietę. Jeden z funkcjonariuszy odstępkuje od kobiety, wyjmując telefon komórkowy i zaczyna fotografować zatrzymaną. Wykonuje zdjęcia pleców kobiety, jednak w momencie, w którym zatrzymana weszła po schodach i oczekiwała na otwarcie drzwi, stała przez pewien czas bokiem do funkcjonariusza, który nadal wykonywał zdjęcia. W ocenie KMPT istniała wówczas możliwość ujawnienia wizerunku zatrzymanej.

26. KMPT zwraca się do Komendanta Miejskiego Policji w Katowicach o przekazanie informacji: w jakim celu funkcjonariusz wykonywał zatrzymanej fotografie; czy były one wykonane za jej zgodą; jakie są podstawy prawne do uwieczniania wizerunku zatrzymanych w sytuacji doprowadzenia do miejsca pozbawienia wolności; czy opracowano procedurę dotyczącą przechowywania takich materiałów, w tym gdzie są one przechowywane i jak długo, kto może mieć do nich dostęp oraz w jaki sposób są one usuwane; czy telefon, którym wykonano fotografie, stanowił własność służbową czy prywatną.

B. Dostosowanie placówki do potrzeb osób z niepełnosprawnościami

27. Z informacji uzyskanych przez wizytujących wynika, że jednostka wyznaczona została przez Komendanta Głównego Policji do osadzania osób z niepełnosprawnościami. W przeszłości zdarzały się przypadki osadzania takich osób.

²⁸ Zob. Raport RPO z działalności w Polsce KMPT w 2023 r., s. 52-53.

Aktualnie są one sporadyczne, bowiem zatrzymani z niepełnosprawnościami doprowadzani są do PdOZ przy Komendzie Powiatowej Policji w Będzinie.

28. Delegacja zwróciła jednak uwagę, że żaden z pokoi nie został dostosowany do potrzeb osób poruszających się przy pomocy wózków. Nie zapewniono w nich wystarczającej przestrzeni manewrowej ani odpowiedniego miejsca do spożywania posiłków. Instalacja przywoławcza znajdowała się tylko przy drzwiach do pokoju i umieszczona była zbyt wysoko, by osoba z trudnościami motorycznymi była w stanie swobodnie z niej skorzystać. Jedna z łazienek posiadała odpowiednie uchwyty oraz bezprogowy prysznic, jednak nie została wyposażona w specjalne krzesło kąpielowe.

29. **Krajowy Mechanizm zaleca dostosowanie przynajmniej jednego pokoju do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, jak również wyposażenie łazienki w krzesło kąpielowe.**

30. **Krajowy Mechanizm zwraca się do Komendanta Wojewódzkiego Policji w Katowicach o przekazanie informacji, jakimi dostosowaniami dla osób z niepełnosprawnościami dysponuje Komenda Powiatowa Policji w Będzinie oraz ile osób z niepełnosprawnościami można w niej jednocześnie osadzić.**

31. Delegacja ustaliła także, że zatrzymanym rutynowo odbierany jest sprzęt ortopedyczny, np. kule oraz okulary, jako przedmioty potencjalnie niebezpieczne.

32. W ocenie KMPT decyzja o odebraniu sprzętu ortopedycznego i okularów powinna być podejmowana każdorazowo w oparciu o indywidualną ocenę ryzyka, np. sytuacji, gdy zatrzymany korzysta z takiego sprzętu w sposób niezgodny z Regulaminem PdOZ, zagraża sobie lub innym, niszczy mienie Policji albo atakował już wcześniej za jego pomocą funkcjonariusza lub inną osobę, co zostało udokumentowane.

33. Natomiast rutynowe odbieranie okularów i sprzętu ortopedycznego jest zdaniem KMPT działaniem nadmiernym, powodującym dyskomfort i potencjalnie poniżającym. Zmniejsza bowiem możliwość ruchu, sprawia, że człowiek jest bardziej zależny od innych, co niepotrzebnie potęguje stres i dolegliwość wynikającą z samego faktu pozbawienia wolności. Nadto brak okularów utrudnia zapoznanie się z podstawowymi prawami i informacjami udostępnionymi zatrzymanym. Problem ten był sygnalizowany już w raporcie z działalności Krajowego Mechanizmu w 2023 r.²⁹

34. **KMPT zaleca odstąpienie od praktyki rutynowego odbierania okularów i sprzętu ortopedycznego wszystkim osobom zatrzymanym,**

²⁹ Zob. Raport RPO z działalności w Polsce KMPT w 2023 r., s. 56-57.

a w przypadku gdy jest to niezbędne z uwagi na zachowanie zatrzymanego, precyzyjnie odnotowywanie tego faktu w książce przebiegu służby.

C. Kontrola osobista

35. Delegacja ustaliła, że przed osadzeniem w PdOZ wszyscy zatrzymani są poddawani kontroli osobistej odbywającej się w sposób jednoetapowy i połączonej z wykonaniem przysiadu. Należy podkreślić, że taka rutynowa praktyka jest upokarzająca, niezgodna z ustawą o Policji³⁰ i zaleceniami CPT³¹.

36. KMPT stoi na stanowisku, że kontrola osobista nie powinna być stosowana rutynowo wobec wszystkich osób zatrzymanych, a tylko w wyjątkowych przypadkach, uzasadnionych specyfiką danej sytuacji i po dokonaniu indywidualnej oceny ryzyka. Obligatoryjne jest bowiem jedynie sprawdzenie prewencyjne³², które polega m.in. na manualnym sprawdzeniu osoby, zawartości jej odzieży oraz przedmiotów znajdujących się na jej ciele lub przez nią posiadanych³³.

37. Krajowy Mechanizm zaleca przypomnienie podległym funkcjonariuszom obowiązujących przepisów dotyczących realizacji sprawdzenia prewencyjnego i kontroli osobistej, w tym także uprawnienia osób zatrzymanych do żądania sporządzenia protokołu z przeprowadzenia kontroli osobistej i możliwości wniesienia zażalenia na sposób jej przeprowadzenia³⁴.

38. Wizytujący zwrócili uwagę, iż w pomieszczeniu, w którym realizowana jest kontrola osobista, brakowało dywanika oraz jednorazowych flizelinowych podkładów, które zapewniłyby bardziej komfortowe oraz higieniczne warunki przeprowadzania wspomnianej czynności, zwłaszcza kiedy osoba kontrolowana proszona jest o zdjęcie obuwia.

³⁰ Zob. art. 15d ust. 2 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz. U. z 2025 r. poz. 636; dalej: ustawa o Policji).

³¹ Zob. Raport CPT z wizyty w Polsce w 2013 r., CPT/Inf (2014) 21, par. 106; raport CPT z wizyty w Rumunii w 2021 r., CPT/Inf (2022) 06, par. 52; raport CPT z wizyty w Niemczech w 2020 r., CPT/Inf (2022) 18, par. 30; raport CPT z wizyty w Norwegii w 2018 r., CPT/Inf (2019) 1, par. 37.

³² Zob. § 5 ust. 2 Załącznika nr 1 do rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 4 czerwca 2012 r. w sprawie pomieszczeń przeznaczonych dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia, pokoi przejściowych, tymczasowych pomieszczeń przejściowych i policyjnych izb dziecka, regulaminu pobytu w tych pomieszczeniach, pokojach i izbach oraz sposobu postępowania z zapisami obrazu z tych pomieszczeń, pokoi i izb (Dz. U. z 2023 r. poz. 2672, dalej: rozporządzenie PdOZ).

³³ Pełen zakres sprawdzenia prewencyjnego wynika z art. 15g ust. 1 i 3 ustawy o Policji. Jedynie w przypadku, gdy w stosunku do osób zatrzymanych lub osób doprowadzanych w celu wytrzeźwienia zaistniały przesłanki, o których mowa w art. 15 ust. 1 pkt 5 ustawy, dokonuje się kontroli osobistej na zasadach i w sposób określony w art. 15d ustawy.

³⁴ Zob. art. 15d ust. 9, 10 i 11 ustawy o Policji.

39. **Krajowy Mechanizm zaleca wyposażenie pomieszczenia, w którym przeprowadzana jest kontrola osobista osób zatrzymanych, w dywanik oraz jednorazowe flizelinowe podkłady.**

D. Prawo do informacji

40. PdOZ dysponował tłumaczeniami Regulaminu pobytu osób w PdOZ oraz przysługujących im praw na języki obce. Dokumentacja podpisywana przez cudzoziemców w postaci protokołów zatrzymań, kwitów depozytowych, oświadczeń o zapoznaniu się z prawami, Regulaminem sporządzana była jednak w języku polskim.

41. W protokołach zatrzymania cudzoziemców brakowało informacji o tym, czy osoba pozbawiona wolności włada językiem polskim w mowie i piśmie lub czy istnieje bariera językowa oraz w jakim języku nastąpiło poinformowanie o przysługujących prawach.

42. Do protokołów zatrzymania cudzoziemców nie dołączono także kopii przetłumaczonego regulaminu pobytu w PdOZ oraz przysługujących praw na język zrozumiały dla zatrzymanego.

43. Zgodnie z zaleceniami CPT i SPT, wszystkie osoby zatrzymane powinny być w pełni informowane o przysługujących im fundamentalnych prawach od samego początku pozbawienia wolności, tj. od chwili, gdy nakazuje się im pozostanie w jednostce Policji. Szczególny nacisk powinien zostać położony na zapewnienie, by osoby zatrzymane były w stanie zrozumieć treść przysługujących im praw. Obowiązek zapewnienia, by tak się stało, spoczywa na funkcjonariuszach Policji³⁵.

44. **KMPT zaleca zapewnienie, by wszelkie podpisywane przez cudzoziemców oświadczenia były tłumaczone na język dla nich zrozumiały. W przypadku problemów z komunikacją należy korzystać z pomocy tłumacza, niezależnie od podstawy zatrzymania. Tłumaczenie dokumentów przez tłumacza powinno być odnotowywane na dokumencie (z podpisem i pieczętą). KMPT zaleca też odnotowywanie w dokumentacji ewentualnych trudności w komunikacji, a także informacji, w jakim języku komunikuje się zatrzymany oraz czy i w jaki sposób nastąpiło tłumaczenie.**

45. W większości pokoi Regulamin pobytu osób w PdOZ oraz wykaz instytucji stojących na straży praw człowieka umieszczony był za kratą okienną, położony na parapecie oraz zakurzony, a niekiedy pokryty śmieciami, które wrzucali tam osadzeni. W efekcie informacje w nim zawarte były nieczytelne.

³⁵ Zob. Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2018) 39, par. 28; Raport SPT z wizyty w Polsce w 2018 r., CAT/OP/POL/ROSP/1, par. 50.

46. **KMPT zaleca, aby wydruki wszystkich informacji znajdujących się w pokojach zatrzymanych zostały przyklejone (zafoliowane lub wydrukowane w formie dużej naklejki) na wewnętrznej stronie drzwi.**

47. Wizytujący zwrócili też uwagę, że w wykazie instytucji brakowało danych teleadresowych właściwego miejscowo sądu, a podany adres Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka w niektórych wykazach był nieaktualny.

48. **KMPT zaleca uzupełnienie wykazu instytucji stojących na straży praw człowieka o dane teleadresowe właściwego miejscowo sądu, jak również regularne aktualizowanie danych teleadresowych tych instytucji.**

E. Dostęp do pomocy prawnej

49. Na terenie PdOZ znajduje się pomieszczenie, w którym, jeżeli byłaby taka potrzeba, mogłoby się odbyć spotkanie osoby zatrzymanej z adwokatem lub radcą prawnym. Pokój wyposażony jest w kamerę monitoringu oraz dodatkowo lustro fenickie.

50. W ocenie KMPT obecność kamery oraz lustra fenickiego w pokoju do rozmów z prawnikiem narusza poufność kontaktu (osłabiając tym samym działanie minimalnej gwarancji prewencji tortur) oraz tajemnicę adwokacką i prawo do obrony³⁶. Stwarza również ryzyko, że osoba pozostająca w dyspozycji Policji, mając poczucie obserwacji i w obawie o możliwość odwetu za przekazane informacje, nie poinformuje prawnika o faktycznym sposobie jej traktowania.

51. **KMPT zaleca, aby kontakt osób zatrzymanych z obrońcą odbywał się w warunkach pełnej poufności, w pomieszczeniu bez kamer, lustra fenickiego oraz poza zasięgiem wzroku i słuchu funkcjonariuszy.**

F. Poufność badań medycznych

52. Delegacja uzyskała informacje, iż badania osób przed osadzeniem w PdOZ odbywają się w obecności funkcjonariuszy Policji, którzy arbitralnie podejmują decyzję o swojej obecności, bez konsultacji z przedstawicielem zawodu medycznego przeprowadzającym dane badanie. Analogicznie wygląda sytuacja, kiedy na teren PdOZ wzywany jest Zespół Ratownictwa Medycznego – do zatrzymanych, którzy wymagają pomocy medycznej.

53. Krajowy Mechanizm zwraca uwagę na fakt, że badanie medyczne stanowi dla zatrzymanego podstawową gwarancję prewencji tortur. Aby mogło ono pełnić swoją ochronną rolę, musi odbywać się w warunkach poufności. W obecności

³⁶ Szerzej temat ten został opisany w Raportach rocznych KMPT za 2022 r. (s. 48-49) oraz za 2023 r. (s. 57-58).

funkcjonariuszy pacjent może nie czuć się na tyle swobodnie, by opowiedzieć lekarzowi o sposobie, w jaki był traktowany (na przykład w czasie zatrzymania), oraz udzielić pełnych informacji dotyczących swojego stanu zdrowia, przyjmowanych leków, odbytych konsultacji psychiatrycznych itp. Ponadto badanie lekarskie może wiązać się z koniecznością odsłonięcia intymnych części ciała pacjenta. Obecność osób trzecich jest wówczas niepożądana w dwójnasób – rodzi ryzyko nie tylko naruszenia tajemnicy lekarskiej, lecz także braku poszanowania godności badanej osoby.

54. **KMPT rekomenduje zapewnienie poufności badań medycznych zatrzymanych. Powinny one odbywać się poza zasięgiem wzroku i słuchu osób niewykonujących zawodu medycznego, chyba że pracownik służby zdrowia wykonujący badanie poprosi o obecność takiej osoby³⁷.**

G. Warunki materialne

55. W niektórych pomieszczeniach PdOZ wizytujący dostrzegli znaczące ubytki farby pokrywającej ściany oraz ślady wilgoci na suficie. Ponadto wyposażenie niektórych pokoi było wyeksploatowane i nieestetyczne. Wizytujący zwrócili także uwagę, iż w niektórych pomieszczeniach brakowało np. taboretów lub stołów³⁸.

56. **KMPT zaleca przeprowadzenie prac remontowych w pomieszczeniach, w których widoczne są ubytki farby, ślady zawilgocenia, oraz bieżące dbanie o czystość, jak również uzupełnienie brakującego wyposażenia pokoi dla osób zatrzymanych.**

57. W trakcie oglądu jednostki wizytujący zwrócili uwagę, że w łazienkach przesłony znajdujące się przy prysznicach sięgają jedynie od podłoża do wysokości pasa. W ocenie Krajowego Mechanizmu taka konstrukcja przesłon nie gwarantuje pełnego poczucia intymności osadzonemu, w szczególności kobietom. Brak możliwości osłonięcia górnej części ciała podczas kąpieli może narażać osoby zatrzymane na poczucie zawstydzenia oraz zniechęcać je do korzystania z prysznica.

58. **KMPT zaleca wyposażenie stanowisk prysznicowych w przesłony, które zagwarantowałyby zatrzymanym poczucie intymności podczas kąpieli.**

59. Delegacja zwróciła także uwagę, że w pomieszczeniu, w którym przeprowadzana jest kontrola osobista osób zatrzymanych, na wieszaku wisiały dwa parasole z ostrymi zakończeniami w postaci szpikulców. W ocenie KMPT stanowiły one narzędzia potencjalnie niebezpieczne. Należy bowiem mieć na względzie, iż na skutek nieprzewidywalności zachowania lub nagłego wzburzenia osoby zatrzymanej mogą zostać przez nią wykorzystane niezgodnie z przeznaczeniem, np. do zaatakowania

³⁷ Zob. § 4 rozporządzenia w sprawie badań lekarskich.

³⁸ Zob. § 8 rozporządzenia PdOZ.

funkcjonariuszy. U osób pozbawionych wolności również mogą wywoływać poczucie niepewności, czy nie zostaną użyte przeciwko nim np. w celu zastraszenia, wymuszenia konkretnego zachowania.

60. Krajowy Mechanizm zaleca usunięcie parasoli z pokoju, w którym przeprowadzana jest kontrola osobista osób zatrzymanych.

H. Personel

61. Krajowy Mechanizm pozytywnie ocenia zakres szkoleń związany z pełnieniem służby w PdOZ, w tym m.in. doskonalenia w obszarze zagadnień związanych z metodami i formami wykonywania zadań w PdOZ oraz pierwszą pomocą przedmedyczną.

62. KMPT rekomenduje, by do programów szkoleniowych włączyć także zagadnienia związane z komunikacją interpersonalną, sposobami radzenia sobie ze stresem oraz przeciwdziałaniem wypaleniu zawodowemu.

VI. Zalecenia

Na podstawie art. 19 OPCAT Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur zaleca:

a) Komendantowi Miejskiemu Policji w Katowicach:

1. dostosowanie przynajmniej jednego pokoju do potrzeb osób z niepełnosprawnościami i wyposażenie łazienki w krzesło kąpielowe;
2. odstąpienie od praktyki rutynowego odbierania okularów i sprzętu ortopedycznego wszystkim osobom zatrzymanym, a w przypadku gdy jest to niezbędne z uwagi na zachowanie zatrzymanego, precyzyjnie odnotowywanie tego faktu w książce przebiegu służby;
3. przypomnienie podległym funkcjonariuszom obowiązujących przepisów dotyczących realizacji sprawdzenia prewencyjnego i kontroli osobistej, w tym także uprawnienia osób zatrzymanych do żądania sporządzenia protokołu z przeprowadzenia kontroli osobistej i możliwości wniesienia zażalenia na sposób jej przeprowadzenia;
4. wyposażenie pomieszczenia, w którym przeprowadzana jest kontrola osobista osób zatrzymanych, w dywanik oraz jednorazowe flizelinowe podkłady;
5. zapewnienie, by wszelkie podpisywane przez cudzoziemców oświadczenia były tłumaczone na język dla nich zrozumiały; w przypadku problemów z komunikacją należy korzystać z pomocy tłumacza, niezależnie od podstawy zatrzymania; tłumaczenie

dokumentów przez tłumacza powinno być odnotowywane na dokumencie (z podpisem i pieczętą); zaleca się też odnotowywanie w dokumentacji ewentualnych trudności w komunikacji, a także informacji, w jakim języku komunikuje się zatrzymany oraz czy i w jaki sposób nastąpiło tłumaczenie;

6. umieszczenie wszystkich pisemnych informacji znajdujących się w pokojach zatrzymanych na wewnętrznej stronie drzwi (zafoliowanych lub wydrukowanych w formie dużej naklejki);
7. uzupełnienie wykazu instytucji stojących na straży praw człowieka o dane teleadresowe właściwego miejscowo sądu, jak również regularne aktualizowanie danych teleadresowych tych instytucji;
8. zapewnienie kontaktu osób zatrzymanych z obrońcą w warunkach pełnej poufności, w pomieszczeniu bez kamer, lustra fenickiego oraz poza zasięgiem wzroku i słuchu funkcjonariuszy;
9. zapewnienie poufności badań medycznych zatrzymanych; powinny one odbywać się poza zasięgiem wzroku i słuchu osób niewykonujących zawodu medycznego, chyba że pracownik służby zdrowia wykonujący badanie poprosi o obecność takiej osoby;
10. przeprowadzenie prac remontowych w pomieszczeniach, w których widoczne są ubytki farby, ślady zawilgocenia, oraz bieżące dbanie o czystość, jak również uzupełnienie brakującego wyposażenia pokoi dla osób zatrzymanych;
11. wyposażenie stanowisk prysznicowych w przesłony, które zagwarantowałyby pełne poczucie intymności osobom zatrzymanym podczas kąpieli;
12. usunięcie parasoli z pokoju, w którym przeprowadzana jest kontrola osobista osób zatrzymanych;
13. poszerzenie katalogu szkoleń dla funkcjonariuszy o zagadnienia związane z komunikacją interpersonalną, sposobami radzenia sobie ze stresem oraz przeciwdziałaniem wypaleniu zawodowemu.

b) Komendantowi Wojewódzkiemu Policji w Katowicach:

wsparcie finansowe w realizacji tych zaleceń, które wymagają dodatkowych nakładów finansowych.

VII. Informacje dodatkowe

a) Krajowy Mechanizm zwraca się do Komendanta Głównego Policji o przekazanie informacji:

- czy Policja dysponuje procedurą związaną z przyjęciem oraz pobytem w pomieszczeniach dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia osób LGBT+. Jeżeli tego typu procedura została opracowana, Krajowy Mechanizm zwraca się także z prośbą o przekazanie jej kopii.

b) Krajowy Mechanizm zwraca się do Komendanta Wojewódzkiego Policji w Katowicach o przekazanie informacji:

- jakimi dostosowaniami dla osób z niepełnosprawnościami dysponuje Komenda Powiatowa Policji w Będzinie oraz ile osób z niepełnosprawnościami można w niej osadzić.

c) Krajowy Mechanizm zwraca się do Komendanta Miejskiego Policji w Katowicach o przekazanie informacji:

- w jakim celu funkcjonariusz wykonywał zatrzymanej fotografie podczas doprowadzenia do PdOZ;
- czy zdjęcia były wykonane zatrzymanej za jej wiedzą i zgodą;
- jakie są podstawy prawne do uwieczniania wizerunku osób pozbawionych wolności w sytuacji doprowadzenia do miejsca pozbawienia wolności;
- czy opracowano procedurę dotyczącą przechowywania takich materiałów, w tym gdzie są one przechowywane i jak długo, kto może mieć do nich dostęp oraz w jaki sposób są one usuwane;
- czy telefon, którym wykonano fotografie, stanowił prywatną własność funkcjonariusza, czy stanowił własność Policji.

Opracowała: Aleksandra Nowicka

Za Zespół podpisuje:

Katarzyna Kopystyńska

Zastępczyni Dyrektora Zespołu

/-wydano i podpisano elektronicznie/